

مسئولیت حقوقی بانک‌ها در تراکنش‌های الکترونیکی و جوہ

دکتر محبوبه عبدالهی

عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد دزفول

عنوان و نام پدیدآور	: مسئولیت حقوقی بانک‌ها در تراکنش‌های الکترونیکی وجوه/محبوبه عبدالهی.	سروشناسه
مشخصات نشر	: تهران: خرسندی، ۱۳۹۶	
مشخصات ظاهری	: ۲۰۷ ص.	
شابک	: 978-600-114-836-1	
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا	
موضوع	: انتقال الکترونیکی وجوه - - ایران (Electronic funds transfers - - Iran)	
موضوع	: بانک و بانکداری - - ایران - - جنبه‌های حقوقی Banks and banking - - Legal aspects	
موضوع	: بانکداری اینترنتی - - ایران (Internet banking - - Iran)	
رده‌بندی کنگره	: HG1710/ع2م5۱۳۹۶	
رده‌بندی دیوبی	: ۱۷۸/۱۷۲	
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۹۶۲۷۸۴	

انتشارات خرسندی

تهران، خیابان انقلاب- خیابان فخر رازی- خیابان لبافی نژاد- نرسیده به خیابان دانشگاه- پلاک ۱۷۴- واحد ۲

تلفن: ۵ - ۰۳۴ و ۵ - ۶۶۴۹۰۵۸۴

فروشگاه شماره ۱: دانشگاه تهران، دانشکده حقوق و علوم سیاسی تلفن: ۶۶۴۱۰۲۰۳

فروشگاه شماره ۲: میدان انقلاب، خ منیری جاوید (اردیبهشت)، پلاک ۹۲ تلفن: ۶۶۷۵۵۹۱۰-۶۶۹۵۰۷۵۹
فروشگاه شماره ۳: خ انقلاب، نرسیده به میدان فردوسی، کوچه شهید براتی، دانشکده حقوق دانشگاه آزاد، طبقه زیرین (قسمت کتابفروشی): ۶۶۷۵۵۹۱۰

پست الکترونیک: Khorsandy.pub@gmail.com

سایت اینترنتی: www.Khorsandypub.com

مسئولیت حقوقی بانک‌ها در تراکنش‌های الکترونیکی وجوه

تألیف: دکتر محبوبه عبدالهی

چاپ اول: ۱۳۹۶

صفحه‌آرایی: الهام پیدایی

شمارگان: ۳۰۰ جلد

قیمت: ۱۸۵,۰۰۰ ریال

ISBN: 978-600-114-836-1

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۱۴-۸۳۶-۱

این کتاب را به فرزند عزیزم آروین تقدیم می‌کنم به خاطر تمام لحظاتی که برای نگارش این کتاب، از آغوشم محروم ماند و همچنین به همسر مهربانم، دکتر سعید مشتاقی که تحقق این آرزو، جز با یاری او امکان‌پذیر نبود.

فهرست مطالب

۱۳	پیشگفتار
۱۵	مقدمه
فصل اول کلیات تراکنش‌های الکترونیکی و جوه	
۲۲.....	مبحث اول: توصیف تراکنش الکترونیکی و جوه
۲۲.....	گفتار اول: مفهوم تراکنش الکترونیکی و جوه
۲۴.....	گفتار دوم: انواع تراکنش الکترونیکی و جوه
۲۴	بند اول: دریافت نقدی
۲۵	بند دوم: انتقال مستقیم
۲۶	بند سوم: انتقال معکوس
۲۸	گفتار سوم: مفهوم دستور پرداخت
۳۰	گفتار چهارم: انواع دستور پرداخت
۳۰	بند اول: دستور پرداخت مستمر و غیرمستمر
۳۱	بند دوم: دستور پرداخت روز و آنی
۳۲	بند سوم: دستور پرداخت معین و نامعین
۳۲	بند چهارم: دستور پرداخت درون بانکی و بین بانکی
۳۲	گفتار پنجم: نحوه صدور و تنظیم دستور پرداخت
۳۴	گفتار ششم: مزایا و معایب تراکنش الکترونیکی و جوه
۳۷	مبحث دوم: ابزارها و سامانه‌های پذیرش الکترونیکی
۳۸	گفتار اول: ابزارهای مورد استفاده مشتری
۳۸	بند اول: دستگاه خودپرداز

بند دوم: پایانه فروش ۳۹
بند سوم: تلفن‌بانک ۴۰
بند چهارم: اینترنت ۴۰
گفتار دوم: سامانه‌های بین بانکی ۴۱
بند اول: شتاب ۴۱
بند دوم: ساتنا ۴۳
بند سوم: پایا ۴۵
بند چهارم: سحاب ۴۸
بند پنجم: شاپرک ۴۹
بند ششم: سوئیفت ۵۰

فصل دوم بررسی نوع و مبنای مسئولیت بانک‌ها در تراکنش‌های الکترونیکی

بحث اول: بررسی رابطه قراردادی بانکها و مشتریان ۵۶
گفتار اول: بررسی رابطه قراردادی بانک انتقال‌دهنده و مشتریان ۵۷
بند اول: بررسی رابطه قراردادی بانک انتقال‌دهنده و شخص انتقال‌دهنده ۵۷
الف) بررسی ماهیت قراردادهای سپرده بانکی ۵۸
۱- بررسی ماهیت سپرده قرض الحسنہ پس انداز ۵۸
۱-۱- ودیعه ۵۹
۱-۲- عاریه ۶۰
۱-۳- قرض ۶۰
۱-۴- عقد معین یا غیرمعین ۶۳
۲- بررسی ماهیت سپرده قرض الحسنہ جاری ۶۵
۳- بررسی ماهیت سپرده سرمایه‌گذاری مدت‌دار ۶۶
ب) بررسی ماهیت حقوقی دستور پرداخت ۶۹
۱- مقایسه دستور پرداخت با برخی از عقود معین ۷۰

۱- دستور پرداخت و حواله.....	۱
۲- دستور پرداخت و انتقال طلب.....	۱
۳- دستور پرداخت و جuale.....	۱
۴- دستور پرداخت و کالت.....	۱
۵- آثار حقوقی دستور پرداخت.....	۲
۶- بطلان دستور پرداخت با فوت و حجر.....	۲
۷- عدم لزوم عوض.....	۲
۸- الحقی و تحمیلی بودن عقد	۲
۹- تعهد بانک به حصول نتیجه.....	۲
بند دوم: بررسی رابطه قراردادی بانک انتقالدهنده و ذینفع.....	۸۲
گفتار دوم: بررسی رابطه قراردادی بانک واسط یا مرکز پایاپایی و مشتریان.....	۸۳
گفتار سوم: بررسی رابطه قراردادی بانک انتقال گیرنده و مشتریان.....	۸۵
مبحث دوم: بررسی نوع مسئولیت بانک در تراکنشهای الکترونیکی.....	۸۷
گفتار اول: وحدت یا تعدد مسئولیت مدنی و قراردادی.....	۸۷
گفتار دوم: آزادی انتخاب بین مسئولیت مدنی و قراردادی.....	۹۱
گفتار سوم: معرفی نوع خاص مسئولیت با عنوان «مسئولیت قانونی».....	۹۲
گفتار چهارم: بررسی امکان پذیرش مسئولیت قانونی به عنوان نوعی از مسئولیت بر اساس قواعد آئین دادرسی مدنی.....	۹۵
مبحث سوم: بررسی مبنای مسئولیت بانک در تراکنشهای الکترونیکی.....	۹۸

فصل سوم: ارکان مسئولیت بانک در تراکنشهای الکترونیکی

مبحث اول: فعل زیانبار.....	۱۰۴
گفتار اول: الزام به پذیرش دستور پرداخت و انجام تراکشن.....	۱۰۵
بند اول: الزام به پذیرش دستور پرداخت و انجام تراکشن توسط بانک انتقال دهنده.....	۱۰۶

بند دوم: الزام به پذیرش دستور پرداخت و انجام تراکنش توسط مرکز پایاپایی.....	۱۱۰
بند سوم: الزام به پذیرش دستور پرداخت و انجام تراکنش توسط بانک ذینفع.....	۱۱۲
گفتار دوم: رعایت مندرجات دستور پرداخت.....	۱۱۳
گفتار سوم: توقف تراکنش به دستور مشتری.....	۱۱۵
گفتار چهارم: احراز صحیح هویت و رضایت صادر کننده دستور پرداخت.....	۱۲۰
گفتار پنجم: ابطال دستور پرداخت در شرایط مقرر در قانون.....	۱۲۴
گفتار ششم: رعایت حقوق مصرف کننده.....	۱۲۵
بند اول: مفهوم مصرف کننده.....	۱۲۷
بند دوم: تکالیف بانک در خصوص رعایت حقوق مصرف کننده.....	۱۳۱
الف) تعهد به حفظ اطلاعات شخصی و اسرار تجاری مشتری.....	۱۳۲
ب) لزوم اطلاع رسانی صحیح به مصرف کننده.....	۱۳۴
ج) منع تبلیغات خلاف واقع.....	۱۳۷
د) منع تحمیل شرایط از طریق تبانی و انحصار گرایی.....	۱۳۷
ه) تعهد به ایمنی خدمات.....	۱۳۸
۱- امنیت کارت بانک.....	۱۴۱
۲- ایمنی سامانه اطلاعاتی.....	۱۴۲
۱۴۳- ۱- محفوظ بودن در برابر نفوذ و سوء استفاده.....	۱-۲
۱۴۴- ۲- قابلیت دسترسی و تصدی صحیح.....	۲-۲
۱۴۵- ۳- پیکربندی و سازماندهی.....	۳-۲
۱۴۵- ۴- موافق بودن با رویه ایمن.....	۴-۲
۱۴۶- ۳- تأمین ایمنی با استفاده از نسخه‌های استاندارد.....	۳
۱۴۷- مبحث دوم: ورود ضرر.....	
۱۴۷- گفتار اول: اصل وجه.....	
۱۵۰- گفتار دوم: کاهش ارزش پول.....	

گفتار سوم: خسارت تأخیر تأديه.....	۱۵۰
مبحث سوم: رابطه سبیت	۱۵۳
گفتار اول: بررسی قلمرو خسارات مستند به بانک	۱۵۴
بند اول: ورود خسارت در اثر خطأ و حیله کارکنان.....	۱۵۴
بند دوم: ورود خسارت در اثر اعمال متصلی خدمات ارتباطی.....	۱۵۸
بند سوم: ورود خسارت در اثر اعمال بانک واسط و مرکز پایپایی.....	۱۶۰
بند چهارم: ورود خسارت در اثر اعمال بانک انتقال گیرنده.....	۱۶۱
بند پنجم: ورود خسارت در اثر رخته به سامانه و نقص ابزارهای بانکی.....	۱۶۱
گفتار دوم: قطع رابطه سبیت در صورت دخالت عوامل خارجی.....	۱۶۷
بند اول: قوه قاهره.....	۱۶۷
بند دوم: تقسیر مشتری	۱۶۸

فصل چهارم: دعوای جبران خسارت

مبحث اول: نحوه اثبات خسارت.....	۱۷۲
گفتار اول: بار اثبات دعوا.....	۱۷۲
گفتار دوم: دشواری بار اثبات در تراکنشهای پایانه‌های فعال شده توسط مشتری .	۱۷۴
گفتار سوم: اماره انتساب داده‌پیام.....	۱۷۶
گفتار چهارم: لزوم ارائه ادله توسط بانک.....	۱۸۱
مبحث دوم: اثر رضایت زیان‌دیده در رفع مسئولیت از بانک.....	۱۸۲
مبحث سوم: بررسی نحوه جبران خسارت مشتری در صورت تعدد اسباب.....	۱۸۷
گفتار اول: جبران خسارت مشتری در صورت استناد خسارت به بانک واسط و انتقال دهنده	۱۸۷
بند اول: امکان رجوع مستقیم مشتریان به بانک واسط یا مرکز پایپایی	۱۸۸
بند دوم: نحوه تقسیم مسئولیت بین بانکها.....	۱۹۰
گفتار دوم: تقسیم مسئولیت در صورت تقسیر مشتری	۱۹۱

بند اول: نحوه تقسیم مسئولیت بین بانک و مشتری ۱۹۱
بند دوم: تعیین سقف مسئولیت برای مشتری ۱۹۲
گفتار سوم: نحوه جبران خسارت در صورت استناد خسارت به رخنه‌گر ۱۹۴
فهرست منابع ۱۹۷
الف - منابع فارسی ۱۹۷
ب - منابع انگلیسی ۲۰۲
فهرست واژه‌ها و اصطلاحات ۲۰۵

پیشگفتار

در قرن حاضر، ظهور تکنولوژی‌های اطلاعاتی و ارتباطی، سبب ظهور شیوه جدیدی از بانکداری با نام بانکداری الکترونیکی شده است. در بانکداری الکترونیکی، تراکنش وجوه به شکل الکترونیکی و از طریق ابزارها و سامانه‌های الکترونیکی انجام می‌شود. انجام تراکنش به شکل الکترونیکی، سازوکارهای خاص خود را دارد؛ از جمله اینکه برای انجام تراکنش، بانکها و عوامل مختلفی از جمله بانک مبدأ، بانک واسط یا مرکز پایاپایی، بانک مقصد، متصدی خدمات ارتباطی و ابزارهای بانکی از جمله دستگاه خودپرداز و سامانه‌های بانک نقش دارند. به علاوه در برخی از اقسام تراکنش، فعل خود مشتری نیز نقش دارد. از این رو، در صورت بروز خسارت، نظام حقوقی که در خصوص مسولیت بانکها در تراکنشهای سنتی وجود دارد؛ در این حوزه کارایی ندارد و لازم است نظام حقوقی خاصی برای آن تعریف شود.

با این وجود، در حقوق ایران، تاکنون قانون جامعی برای تبیین قواعد حقوقی حاکم بر تراکنشها به تصویب نرسیده است و تنها مقررات مصوب درخصوص این موضوع، دستورالعملهایی است که توسط بانک مرکزی تصویب شده است. همچنین بانک مرکزی، موافقنامه‌هایی برای عضویت در سامانه‌های خدمات بانکی تعریف کرده است که ضوابط حاکم بر شیوه ارائه خدمات بانکی در این سامانه‌ها را تبیین می‌کند. این مقررات، جامع بوده و در نتیجه ابهامات فراوانی را در خصوص مسولیت حقوقی بانکها در تراکنشها ایجاد کرده است. از طرفی، با توجه به جدید بودن این نوع بانکداری، حقوقدانان نیز تاکنون به این موضوع، چندان نپرداخته‌اند. با توجه به این خلا، در مواردی که مشتری برای مطالبه خسارت ناشی از تراکنشهای نامعتبر، علیه بانک اقامه دعوا می‌کند؛ دادرس برای رسیدگی به چنین دعواهایی با ابهامات حقوقی فراوانی روپرورست که این امر، در مواردی موجب تشتت آرای دادگاهها نیز شده است.

این کتاب، با توجه به این ضرورت و برای پاسخگویی به نیاز جامعه حقوقی، تألیف شده است. هدف این کتاب، این است که به ابهامات حقوقی موجود درخصوص مسئولیت بانکها در تراکنش‌های الکترونیکی وجود نیز و بنای مسئولیت بانک، حدود مسئولیت بانک در قبال مشتری و میزان مسئولیت وی نسبت به اقدامات اشخاصی که برای انجام تراکنش با وی همکاری می‌کنند، ارکان مسئولیت بانک و نحوه تخصیص بار اثبات دعوا پاسخ دهد. با توجه به اینکه قوانین ایران در این خصوص دارای نواقص و ایرادات زیادی است، در این کتاب، با مطالعه تطبیقی مقررات خارجی موجود در این خصوص از جمله استناد آنسیترال، راهکارهایی برای تکمیل و اصلاح قانون پیشنهاد می‌شود.

پس از کتاب «دلیل الکترونیکی در نظام ادله اثبات دعوا»^۱؛ این کتاب دومین کتابی است که در حوزه حقوق تجارت الکترونیکی تأليف کرده‌ام. به علاوه، در کشورمان در حوزه بانکداری الکترونیکی تاکنون آثار چندانی تأليف نشده است و این کتاب، نخستین کتابی است که درخصوص مسئولیت بانک در تراکنش‌های الکترونیکی منتشر می‌شود و امیدوارم به ابهامات حقوقی موجود در این خصوص پاسخ داده و نیاز قضات، وکلا و پژوهشگران این عرصه را برآورده سازد و با استفاده از تحلیلهای ارائه شده، زمینه‌ای برای انجام پژوهش‌های بیشتر در خصوص این موضوع فراهم شود. از تمامی پژوهشگران ارجمند خواهشمندم با ارسال نظرات و انتقادات علمی نسبت به این اثر، در ارتقای آن یاری فرمایند.

دکتر محبوبه عبدالهی

Abdolahi80@gmail.com

۱. این اثر از همین ناشر به چاپ رسیده و در جشنواره انتخاب مؤلفان جوان برگزیده کشور که در سال ۱۳۹۳ توسط وزارت ورزش و جوانان و وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی برگزار شده است، به عنوان بهترین اثر در حوزه «مسائل نو و نیازهای کشور» انتخاب شده است.

مقدمه

پیش از ظهور تکنولوژیهای اطلاعاتی و ارتباطی، عملیات بانکی با استفاده از کاغذ انجام می‌شد یعنی مشتری با پر کردن فرم کاغذی، دستور انجام عملیات بانکی را صادر می‌نمود و بانک نیز پس از آن، وضعیت حساب را در فرم کاغذی یا دفترچه حساب، ثبت می‌کرد اما در قرن بیستم ابداع دستگاههای رایانه‌ای، تحولاتی در انجام عملیات بانکی به وجود آورده و شیوه جدیدی از بانکداری به نام بانکداری الکترونیکی را ایجاد کرده است که در آن، کلیه تراکنشها به صورت الکترونیکی انجام می‌شود.

تراکنش الکترونیکی وجوده به معنی انتقال پولی است که دست کم، یک مرحله از فرایندهای آن به صورت الکترونیکی انجام شود و شامل دریافت نقدی وجه، انتقال اعتبار و طلب است. این تراکنشها گاه از طریق دستگاه خودپرداز، پایانه‌های نقطه فروش و تلفن‌بانک انجام شده و گاه مشتری با مراجعه حضوری به شعبه، دستور پرداخت صادر می‌کند که حتی در این حالت نیز کارمند بانک، این دستور و تسویه حساب را از طریق رایانه ثبت می‌کند. بنابراین، در حال حاضر کلیه تراکنشهای بانکی به صورت الکترونیکی انجام می‌شوند و با توجه به مزایای زیادی که بانکداری الکترونیکی دارد، دولتها تلاش می‌کنند تا آن را ترویج کنند.

انجام تراکنش به شکل الکترونیکی، ویژگی‌های خاص خود را دارد. از این رو، در کشورهای پیشرفته، مقررات خاصی متناسب با این ویژگیها تصویب شده است. آمریکا پیشتر این کشورهای است و دارای دو دسته مقررات است که یک دسته از آنها درخصوص مشتریان تاجر بانک و دسته دیگر درخصوص مشتریانی که مصرف کننده هستند، اجرا می‌شود و جنبه حمایتی دارد. قانون انتقال الکترونیکی وجوده در سال ۱۹۷۸ در سطح فدرال تصویب شده که شامل تراکنشهای مبتنی بر پایانه نقطه فروش و دستگاههای خودپرداز

است. پس از آن، ماده ۴ (آ) قانون متحددالشکل تجاری که در سال ۱۹۸۹ تصویب و در سال ۲۰۱۲ اصلاح شده، در تکمیل این مقررات آمده و حاکم بر تراکنشهایی است که در چهارچوب قانون انتقال الکترونیکی وجود نبوده و منصرف از آن است و فقط در خصوص تجار لازم الاجراست. همچنین، مقررات الکترونیکی آمریکا مصوب ۱۹۹۶ نیز با هدف حمایت از مصرف کنندگان در تراکنشهای الکترونیکی وضع شده است.

در ایران، در سال ۱۳۷۲ به منظور ایجاد تحول در برنامه‌ریزی فعالیت‌های انفورماتیکی مؤسسات مالی، طرح جامع اتوماسیون بانکی به تصویب مجمع عمومی بانک‌ها رسید. در همان سال، بانک مرکزی، «شرکت خدمات انفورماتیک» را به عنوان سازمان اجرایی طرح جامع انفورماتیک نظام بانکی تأسیس کرد. در سال ۱۳۸۱ مجموعه مقررات حاکم بر مرکز شبکه تبادل اطلاعات بین بانکی موسوم به «شتاب» به تصویب رسید و آغاز به کار کرد. سپس با تصویب قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲ مجلس شورای اسلامی با معتبر شمردن ادله الکترونیکی، گام قابل توجهی برای بسترسازی لازم در زمینه مسئولیت ناشی از بانکداری الکترونیکی برداشته شد. سپس، قانونگذار به موجب قانون برنامه چهارم توسعه مصوب ۱۳۸۳ مجلس شورای اسلامی، اراده قاطع خود برای ایجاد نظام بانکداری الکترونیکی را نشان داد و در قسمت ج بند ۴ ماده ۱۰ این قانون، مقرر نمود: «دولت مکلف است از سال اول برنامه چهارم، نسبت به برقاری نظام بانکداری الکترونیکی و پیاده‌سازی رویه تبادل پول و خدمات بانکی الکترونیکی ملی و بین‌المللی در کلیه بانک‌های کشور و برای همه مشتریان اقدام نماید». با تصویب آئین نامه گسترش بهره‌برداری از خدمات پول الکترونیک مصوب ۱۳۸۴ هیئت وزیران و به موجب ماده ۱ آن، کلیه مؤسسات مالی اعم از خصوصی و دولتی مکلف شدند که نسبت به نصب دستگاه‌های خودپرداز و پایانه فروش و نیز صدور کارت‌های الکترونیکی اقدام نمایند.

تعیین راهبردها، مقررات و راهبری سامانه‌های پرداخت و بانکداری الکترونیکی، به عهده بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران است، به موجب بند ب ماده ۱۱ و ماده ۱۴ قانون پولی و بانکی کشور مصوب ۱۳۵۱، بانک مرکزی، وظیفه نظارت بر بانکها و مؤسسات

اعتباری و دخالت در امور پولی و بانکی کشور را بر عهده دارد. همچنین ماده ۲ آئین نامه نظام بانکداری الکترونیکی مصوب ۱۳۸۶ هیئت وزیران، این نهاد را مسئول تصویب و ابلاغ دستورالعملها و آئین نامه های مرتبط می داند. به موجب این ماده، کلیه بانک ها، مؤسسات مالی و دستگاه های اجرایی کشور موظفند که در امر دریافت و انتقال وجهه الکترونیکی مطابق با استانداردها و دستورالعمل های تدوین شده توسط این بانک، عمل نمایند. مقرراتی که در این زمینه توسط بانک مرکزی مصوب شده است، به دلیل ارتباط با نظام اقتصادی کشور، نوعاً از مقررات آمره محسوب می شود و توافق خلاف آنها معتبر نیست.

مهمترین مقررهای که درخصوص تراکنش الکترونیکی وجهه، توسط بانک مرکزی به تصویب رسیده «دستورالعمل صدور دستور پرداخت و انتقال وجهه مصوب ۱۳۸۵» است. این دستورالعمل که مشتمل بر ۴۵ ماده و ۹ تبصره می باشد، تعهدات مؤسسات مالی درشیوه پذیرش و اجرای دستور پرداخت و انتقال وجهه و شرایط آن را تبیین کرده است. یکی دیگر از ضوابط حاکم در این زمینه «مقررات ناظر بر ارائه دهنده خدمات پرداخت» است که در سال ۱۳۹۰ به تصویب بانک مرکزی رسیده است و شامل مقررات انضباطی درخصوص تخلفات مؤسسات مالی است. همچنین بانک مرکزی، موافقتنامه هایی برای عضویت در سامانه های خدمات بانکی تعریف کرده است که ضوابط حاکم بر شیوه ارائه خدمات بانکی در این سامانه ها را تبیین می کند. این موافقتنامه ها عبارتند از «موافقتنامه عضویت در سامانه ناخالص آنی ساتنا، مصوب ۱۳۸۵»، «مقررات حاکم بر مرکز شتاب، مصوب ۱۳۸۱» و «موافقتنامه عضویت در سامانه پایاپای الکترونیکی مصوب ۱۳۸۸». هر بانک یا مؤسسه مالی که از بانک مرکزی دارای مجوز فعالیت است، برای آنکه به عضویت در این سامانه ها درآید باید موافقتنامه های مذکور را پذیرفته و اعمال نماید. علاوه بر مقررات مذکور، بانک و مشتری دارای روابط قراردادی نیز هستند. این قراردادها که هنگام افتتاح حساب و صدور دستور پرداخت منعقد می شوند، در رویه جاری بانکها، قراردادهای نمونه الحقیقی و استاندارد هستند یعنی کلیه بانکها، مفاد قراردادی یکسانی را به مشتریان پیشنهاد می کنند و مشتری اجازه درج شرط به نفع خود را ندارد.

در سطح بین‌المللی، کمیسیون تجارت بین‌الملل سازمان ملل متحد (آنسیترال)، دو سند برای تعیین قواعد حاکم بر تراکنش‌های الکترونیکی وجوه ارائه کرده است. سند اول، «راهنمای آنسیترال در خصوص انتقال الکترونیکی وجوه» است که در سال ۱۹۸۷ ارائه شده است و هدف از آن، راهنمایی قانونگذاران و حقوقدانان برای تحلیل قواعد حقوقی حاکم بر این تراکنش‌هاست و تلاش نویسنده‌گان آن، بر این بوده که قواعد حقوقی حاکم بر تراکنش‌های الکترونیکی با تراکنش‌های مبتنی بر کاغذ شبیه‌سازی شود. به این معنا که همان قواعد حقوقی که در خصوص تراکنش‌های مبتنی بر کاغذ وجود داشته، تفسیر و براساس آن، نیاز قانونی تراکنش‌های الکترونیکی برطرف شود. لازم به ذکر است که این قانون، رویکرد حمایتی نداشته و تفکیکی بین مصرف‌کننده و غیر آن قائل نشده است.

سند دوم «قانون نمونه انتقال بین‌المللی اعتبار آنسیترال» است که در سال ۱۹۹۴ به تصویب رسیده است و در خصوص انتقال اعتباری اجرا می‌شود که بانک ارسال‌کننده و دریافت‌کننده آن در دو کشور مختلف هستند. هدف این قانون، آن است که الگوی قانونگذاران کشورها برای تصویب مقررات مربوط به این حوزه قرار بگیرد تا نهایتاً قوانین کشورهای مختلف در این خصوص، یکتواخت شده و از تعارض قوانین جلوگیری شود. این قانون فقط شامل تراکنش‌های انتقال اعتبار است و انتقال طلب را شامل نمی‌شود زیرا در بانکداری الکترونیکی، غالب تراکنشها از نوع انتقال اعتبار است و انتقال طلب، کاربرد کمتری دارد.

نظام حقوقی که در مورد مسئولیت بانکها در بانکداری سنتی وجود دارد، نمی‌تواند جوابگوی نیاز تراکنش‌های الکترونیکی وجوه باشد زیرا ساز و کارهای آن، کاملاً متفاوت از شکل سنتی است. به عنوان مثال، در این نوع تراکنشها، علاوه بر بانک انتقال‌دهنده و کارکنان وی، افراد دیگری از جمله اتاق پایاپایی، بانک انتقال گیرنده و ارائه‌دهنده خدمات الکترونیکی و مخابراتی نیز در امر پرداخت دخیل هستند که رابطه مستقیمی با درخواست کننده تراکنش ندارند. در نتیجه، در صورت بروز خسارت، شناخت عامل زیانبار و اثبات رابطه سببیت از بین این عوامل متعدد و مبهم برای مشتری، دشوار است که نهایتاً می‌تواند منجر به شکست وی در دعوای مطالبه خسارت شود.

به علاوه، در نظام حقوقی ایران، قانون جامعی برای تنظیم روابط طرفین در تراکنش‌های الکترونیکی وجوده به تصویب نرسیده و تنها مقرراتی که در این زمینه وجود دارد، دستورالعمل‌ها و موافقنامه‌هایی است که توسط بانک مرکزی به تصویب رسیده است. این خلاً قانونی، ابهامات فراوانی را در مورد تعهدات بانکها و حدود مسئولیت ایشان برای جبران خسارت ایجاد کرده است که بررسی این موارد، موضوع کتاب حاضر است.

این کتاب شامل چهار فصل است. در فصل اول، کلیات تراکنش‌های الکترونیکی وجوده، معرفی می‌شود. فصل دوم به بررسی نوع و مبنای مسئولیت بانکها در تراکنش‌های الکترونیکی اختصاص دارد. در این فصل، تبیین می‌شود که نوع رابطه حقوقی بانک و مشتری چیست و مسئولیت بانکها دارای چه ریشه‌ای است. در فصل سوم، ارکان مسئولیت بانکها یعنی فعل زیانبار، ورود ضرر و رابطه سببیت، مورد بررسی قرار می‌گیرند. فصل چهارم و پایانی کتاب به دعواهای مطالبه خسارت اختصاص دارد؛ اگر در اثر تراکنش الکترونیکی، خسارتی به بار آید و زیان دیده، دعواهای مطالبه خسارت اقامه کند، ممکن است در جریان اقامه دعوا، ابهاماتی مطرح شود که در این فصل، این موارد از جمله نحوه اثبات دعوا و تقسیم مسئولیت بین مسیبان، تحلیل می‌شود.